

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO - 747595 - I/13/AKB

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 22 551 77 00
Fax 22 827 64 53

Warszawa, 10. IX. 2013.

Pan

Paweł Orłowski

Podsekretarz Stanu

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

ul. Wspólna 2/4

00 - 926 WARSZAWA

Szanowny Panie Ministrze,

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócili się przedstawiciele Europejskiej Grupy Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki Świadczonej na Poziomie Lokalnych Społeczności, działającej przy Komisji Europejskiej. Wysiłki podejmowane przez ten zespół mają na celu szerzenie idei reformy systemu opieki, która polegać ma na rozwijaniu i wspieraniu usług świadczonych na poziomie społeczności lokalnych, co w konsekwencji ma doprowadzić do wyeliminowania konieczności opieki instytucjonalnej.

Aktualnie na terenie Unii Europejskiej w stacjonarnych placówkach opieki przebywa bardzo duża liczba ludzi. Są wśród nich dzieci, zarówno te z niepełnosprawnościami, jak i w pełni zdrowe, dorosłe osoby niepełnosprawne, ludzie borykający się z problemami natury psychicznej, a także osoby starsze. Przez wiele lat istnienie i utrzymywanie opieki instytucjonalnej przez państwo było postrzegane jako świadectwo troski społeczeństwa o osoby potrzebujące szczególnego wsparcia i pomocy przez zapewnienie im wyżywienia, schronienia i leczenia. Nie wydaje się jednak, aby na początku XXI w., kiedy to niematerialne aspekty ludzkiego życia, takie jak godność, poszanowanie wolności i integracja społeczna zyskują coraz większe znaczenie, model opieki instytucjonalnej był koncepcją właściwą i odpowiadającą rosnącym standardom życia w społeczeństwie. Świadczenie opieki w zakładach jest coraz częściej uznawane

za politykę niewłaściwą i naruszającą prawa człowieka. Nie sposób również odmówić słuszności twierdzeniu, że przebywanie w dużych zakładach stacjonarnych nieuchronnie prowadzi do segregacji ich podopiecznych, gdyż instytucje tego rodzaju nie są w stanie świadczyć usług dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb ani też zapewnić odpowiedniego wsparcia niezbędnego do pełnej integracji.

Jako Rzecznik Praw Obywatelskich z dużym zainteresowaniem przyjął zaprezentowany przez Europejską Grupę Ekspertów program, który szczegółowo opisany został w dwóch dokumentach zatytułowanych: *Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności* oraz *Wykorzystanie funduszy Unii Europejskiej w celu przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności - zestaw narzędzi*.¹ Wskazane materiały opracowano w oparciu o wyniki rocznego procesu konsultacji oraz gromadzenia dobrych praktyk i wiedzy specjalistów z całej Europy. Celem programu jest zachęcenie rządów państw europejskich do wdrażania i wspierania trwałego przejścia od opieki instytucjonalnej do alternatywnych rozwiązań rodzinnych oraz opieki świadczonej na szczeblu lokalnym w przypadku dzieci opuszczonych i wymagających szczególnej ochrony, osób niepełnosprawnych i ich rodzin, ludzi cierpiących na choroby natury psychicznej oraz osób starszych w Europie. Niniejsze wytyczne mają za zadanie zwiększenie świadomości osób odpowiedzialnych za kształtowanie polityki społecznej, rodzinnej, oświatowej i zdrowotnej w poszczególnych państwach europejskich, zarówno na poziomie centralnym, regionalnym, jak i lokalnym.

Prezentowany zestaw narzędzi ma posłużyć z kolei wszystkim europejskim organom publicznym zaangażowanym w programowanie i wdrażanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w planowaniu i podejmowaniu działań służących rozwojowi rodzinnych i środowiskowych form opieki, jako alternatywny dla opieki instytucjonalnej, tak aby zapewnić tego rodzaju usługi wszystkim, którzy tego

¹ Z treścią wskazanych dokumentów w języku polskim można zapoznać się pod następującymi adresami:

- *Ogólnoeuropejskie wytyczne dotyczące przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności* - http://deinstitutionalisationguide.eu/wp-content/uploads/2013/05/Common-European-Guidelines_Polish-version.pdf
- *Wykorzystanie funduszy Unii Europejskiej w celu przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności - zestaw narzędzi* - http://deinstitutionalisationguide.eu/wp-content/uploads/2013/05/Toolkit_Polish-version.pdf

potrzebują. Dotyczy on przede wszystkim programowania i realizacji działań w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Według autorów wskazany zestaw narzędzi, z zastrzeżeniem niezbędnych dostosowań, może odnosić się także do wdrażania Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, który może wspierać deinstytucjonalizację na obszarach wiejskich UE.

Argumenty za wykorzystaniem funduszy europejskich do ochrony i wspierania praw podstawowych można odnaleźć w wiążących państwa członkowskie dokumentach i umowach międzynarodowych. Wśród nich warto wymienić choćby *Kartę Praw Podstawowych*, w której wyraźnie uznano prawa osób najczęściej obejmowanych opieką instytucjonalną do ochrony i opieki, godnego i niezależnego życia oraz udziału w życiu społeczności oraz *Konwencję ONZ o prawach osób niepełnosprawnych*, a w szczególności jej art. 19 ustanawiający zobowiązanie do poszanowania prawa każdej osoby z niepełnosprawnością do niezależnego życia w społeczności oraz do dokonywania wyborów na równi z innymi obywatelami, a także do podejmowania działań, które zapewnią skuteczną realizację tego prawa.

Biorąc pod uwagę powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o udzielenie informacji, czy działania w zakresie deinstytucjonalizacji opieki były objęte właśnie dobiegającym końca okresem programowania funduszy UE. Będę wdzięczna również za wyjaśnienie, czy priorytet odejścia od instytucjonalnego systemu opieki na rzecz wspierania działań na poziomie lokalnym został dostrzeżony przez zespół odpowiedzialny za kształt podziału funduszy w kolejnym okresie programowania oraz czy w budżecie na lata 2014 - 2020 zabezpieczono środki na ten cel.

Jednocześnie chciałabym poinformować, że zdając sobie sprawę ze społecznej wagi omówionego wyżej problemu, planuję w drugiej połowie listopada bieżącego roku organizację seminarium na temat reformy systemu opieki instytucjonalnej na rzecz rozwoju usług świadczonych na poziomie lokalnym. W mojej opinii tego rodzaju spotkanie będzie doskonałą okazją do wymiany doświadczeń i poglądów w tym

deinstytucjonalizacji na polskim gruncie. Z tego powodu zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie merytorycznego wsparcia oraz zaangażowania w organizację tego wydarzenia. Gdyby uznał Pan tę inicjatywę za interesującą, uprzejmie proszę o wskazanie osoby do kontaktu w tej sprawie.

Zarazem uprzejmie informuję, że w kwestii deinstytucjonalizacji opieki oraz wspomnianego seminarium zwróciłam się również do Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Ministra Zdrowia.

Łęka Prochociewia
Renata Filipowicz